

Selkeän sosiaalisen ongelman pulmista sosiaalityössä

Tarja Pösö

Sosiaalisten ongelmien määrittelyt ja niiden tulkinnat palvelujärjestelmässä, ammatillisissa käytännöissä ja tutkimuskentässä muuttuvat jatkuvasti. Pysyvää on se, että niissä on aina tavalla tai toisella kyse sosiaalisista suhteista, toiminnasta ja instituutioista. Sosiaalisten ongelmien tulkinnallisuus, tilanteittaisuus sekä määrittelyiden muuttuvuus ovat vahvasti esillä konstruktionistisessa sosiaalisten ongelmien tutkimusperinteessä, kun taas positivistinen tai postpositivistinen perinne lähestyy sosiaalisia ongelmia tilanteesta ja määrittelijöistä riippumattomina (Marvasti & Trevino 2020, 20–22). Sosiaalityön kannalta sosiaalisten ongelmien määrittely on merkittävää, koska niiden lieventäminen tai poistaminen on sosiaalityön ydintä. Jos sosiaalinen ongelma tulkitaan kiistattomasti tilanteesta ja toiminnasta riippumattomana, sosiaalityön kohde voidaan nähdä selkeänä. Tällöin sosiaalityön onnistuminen ja onnistumattomuus tulevat arvioiduiksi siltä pohjalta, onko ongelma vähentynyt tai kadonnut. Kun ongelmaa tulkitaan konstruktionistisesti, ongelmallisenä pidetyn tilanteen vähentäminen tai poistaminen on yhtä lailla tärkeää, mutta lähtökohtana on myös se, että näyttö ja eri arviot ongelman vähentymisestä edellyttävät monimuotoista ja kriittistä pohdintaa.

Jaottelu konstruktionistisiin sekä postpositivistisiin ja positivistisiin näkemyksiin sosiaalisista ongelmista on vääjäämättä epätarkka ja ehkä vähän tarkoituksenhakuinen, sillä laaja ja alati muuttuva tutkimuskenttä ei asetu ongelmitta yksinkertaistaviin,

polaarisiin jaotteluihin (Miller 1993; Marvasti & Trevino 2020). Siitä huolimatta nojaudun tässä luvussa siihen lähtökohtaan, että sosiaalisia ongelmia voi lähestyä joko niiden tulkinnallisuutta tai niiden tulkinnoista riippumattomuutta painottavien orientaatioiden pohjalta. Tämä yksinkertaistava jaottelu antaa mahdollisuuden palata 1990-luvulta alkaneeseen sosiaalisten ongelmien konstruointia käsittelevään tutkimukseen (esim. Spector & Kitsuse 1987; Best 1989; Holstein & Miller 1993; Gubrium & Holstein 2001; Loseke & Best 2003). Yksi tämän tutkimuksen suomalainen sovellutus on 1990-luvun puoliväliin ajoittuva sosiaalityön tarkastelu sosiaalisten ongelmien tulkintatyönä (Jokinen ym. 1995). Sosiaalisten ongelmien tulkintatyön tutkimuksen keskeisiä kiinnostuksen kohteita olivat ja ovat edelleen ongelmatyön areenat eli sosiaalisten ongelmien tulkittamisen ja käsittelemisen paikat, organisaatioiden tulkintakulttuurit ja -kehykset, ongelmien ja asiakkaiden kategorisaatiot sekä neuvotteleva valta (emt.). Sittemmin konstruktionistista tutkimusta on tehty laaja-alaisesti sosiaalityössä sosiaalisina ongelmina pidettyjen ilmiöiden parissa muun muassa institutionaalisessa vuorovaikutuksessa muodostuvien ongelmattulkintojen näkökulmasta (ks. Juhila 2003; Jokinen ym. tässä teoksessa). Tämä käsillä oleva teos on yksi osoitus siitä, kuinka laaja ja vuosien mittaan koko ajan monipuolistuva merkitys konstruktionistisella tutkimusnäkemyksellä on ollut sosiaalityön suomalaisessa tutkimuksessa.

Palaan tässä artikkelissa vuosien takaiseen pyrkimykseen purkaa olettamusta sosiaalisten ongelmien itsestään selvästä ja tulkitsijoista riippumattomasta luonteesta, mutta en rakentumisen vaan vakiintumisen näkökulmasta. Aikanaan kirjoitettiin paljon sosiaalisten ongelmien neuvottelullisesta ja käsitteellisestä rakentumisesta sekä siitä, miten erilaiset vetoomukset ja (asianajo)näkemykset ”haitallisina” tai ”epätoivottavina” pide-

tyistä asioista ”tekevät” sosiaalisen ongelman ja miten tuon ongelmaksi nimetyin ilmiön parissa ammattilaisten tehtävät ja palvelut alkavat näyttää tarpeellisilta ja välttämättömiltä (ks. esim. Gusfield 1989; Best 1990). Menestyksekkäiden yhteiskunnallisten neuvotteluiden ja vetoomusten jälkeen ongelman sosiaaliin rakentumiseen ei enää juurikaan palata. Sosiaalisen ongelman selkeyttä ja itsestäänselvyttä voi kuitenkin pitää tärkeänä tutkimuksellisen erittelyn ja problematisoinnin aiheena, koska sosiaalinen ongelma ei ole – konstruktionistisen näkemyksen mukaan – pohjimmaltaan koskaan ”luonnollinen” tai ”vääjäämätön” (Gubrium 2016). Päinvastoin, vakiintuneen ongelmatulkinnan ”selkeyden” ja selkeyttä tuottavien mekanismien, kuten luonnollistamisen, neutralisaation tai oikeuttamisen erittely, voi olla yhtä tärkeää sosiaalisten ongelmien ymmärtämisessä kuin ongelman rakentumisen erittely (emt.).

Sosiaalisten ongelmien selkeydestä ja itsestäänselvyydestä irrottautuminen ohjaa pohtimaan muun muassa sitä, miten suomalaisen sosiaalityöhön on vakiintunut tapa lähestyä sosiaalisia ongelmia toteutettujen toimenpiteiden, kuten huostaanottojen ja avohuollon tukitoimien, ja niiden pohjalta syntyvien asiakkuusasemien kautta. Tällaisia asiakkuusasemia ovat esimerkiksi lastensuojelusiakas tai huostaanotettu lapsi. Asiakkuusasemaan kiinnittyvä kuvaus ei voi olla vaikuttamatta ymmärrykseen, jolla sosiaalisesti kuormittavia ja haavoittavia tilanteita ja olosuhteita lähestytään. Tämä tapa ei kuitenkaan kata koko sosiaalityön kenttää, koska aikuisia kuvataan myös sosiaalisten ongelmien, kuten asunnottomuuden, huono-osaisuuden, marginaalin tai haavoittuvuuden, käsitteillä (esim. Juhila 2002; 2008; Kuronen tässä teoksessa).

Tässä luvussa käyttämäni esimerkki selkeänä ja itsestään selvänä pidetystä sosiaalisen ongelman kategoriasta on kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset. Se on palvelujärjestelmän, las-

tensuojelun, median ja tutkimuksen laajasti käyttämä, ehkä vallitsevin ja vaikutusvaltaisin tapa kuvata yhtä lastensuojelun ilmiötä. Se on kuitenkin näennäisestä selkeydestään huolimatta sisällöllisesti epäselvä ja monin tavoin seurauksellinen sekä sosiaalityölle että lapsille ja muille, jotka elävät elämäänsä ”kodin ulkopuolella”. Käsitteellistys perustuu toimenpiteeseen (kodin ulkopuolelle sijoittaminen), nimeää lapset keskiöön ja erottelee aikuiset kategorian ulkopuolelle sekä piirtää tarkasti kodin rajat (ulkopuolella/sisäpuolella). Käsitteiden kyseistä kategoriaa tässä luvussa suomalaista lastensuojelua dokumentoivien tilastojen, selvitysten ja tutkimusten pohjalta. Kyse ei ole tutkimuskatsauksesta tai systemaattisesta käsiteanalyysistä, vaan valikoin tarkasteluun soveltuvaa aineistoa sosiaalisten ongelmien konstruktionistisen tutkimuksen innoittamana. Tällä tavalla pyrin jatkamaan aiemmin kuvaamaani sosiaaliin ongelmiin kohdistunutta kiinnostusta ja ehkä rakentamaan siltaa konstruktionististen, positivististen ja postpositivististen tulkintojen välille. Luku etenee niin, että ensin esittelen valitsemaani sosiaalisten ongelmien kategoriaa ja sen käyttöyhteyksiä, minkä jälkeen siirryn kuvailemaan kyseisen kategorian selkeyttä haastavia tekijöitä. Lopussa pohdin esimerkkiaineiston tarkastelun pohjalta selkeiksi ymmärrettyjen ongelmien aiheuttamia pulmia sosiaalityössä.

Kodin ulkopuolelle sijoitetut toimenpidepohjaisena ongelmakategoriana

Lasten pahoinpitelyä käytetään sosiaalisten ongelmien kirjallisuudessa usein esimerkkinä siitä, kuinka sen vakiintuminen sosiaalisesti ongelmaksi on edellyttänyt monenlaisia yhteiskunnallisia, ideologisia, akateemisia ja kulttuurisia tekijöitä sekä niistä neuvottelemista ja kuinka sen vakiintuminen puolestaan

vaikuttaa näihin tekijöihin (Parton 1985; Biesel ym. 2020). Sosiaalityön näkökulmasta lasten pahoinpitely on keskeinen ja kiinnostava teema siksi, että monessa maassa lastensuojelun keskeinen toimintavelvollisuus on lapsiin kohdistuvassa pahoinpitelyssä (ja laiminlyönnissä) ja ammattilaisten toimintaa suunnataan nimenomaan sen tunnistamiseen ja poistamiseen (Gilbert ym. 2011). Myös lastensuojelun keskeinen sanasto kiinnittyy tällöin lasten pahoinpitelyyn ja laiminlyöntiin. Siksi onkin kiinnostavaa, ettei lasten pahoinpitely ole muodostunut vahvaksi käsitteeksi suomalaisessa sosiaalityössä.

Lasten pahoinpitely oli käsitteenä Suomen ensimmäisessä lastensuojelulaissa vuodelta 1936, mutta myöhempään lastensuojelun lainsäädäntöön 1980-luvulla tai sen jälkeen se ei ole enää kuulunut (Pösö 2015). Käsitteen poistuminen lastensuojelulaista ei suinkaan tarkoita sitä, ettei lapsia olisi pahoinpidelty enää 1980-luvun jälkeen. Ensisijaisesti on kyse siitä, ettei käsitettä ole otettu lastensuojelua ohjaavan lainsäädännön käsitteistöön. Nykyisen lainsäädännön käsitteistö (Lastensuojelulaki 417/2007) kuvaa lastensuojelun kohdeilmiöitä yleisemmin lapsen tasapainoisena kehityksenä ja hyvinvointina ja niiden vaarantumisena. Tästä osuvia esimerkkejä ovat esimerkiksi ne lastensuojelulaissa määritellyt kriteerit, joiden pohjalta lapsi voidaan ottaa lastensuojelun asiakkaaksi (§ 27) tai huostaan (§ 40).

Ilmiötasolla lapsiin kohdistuva väkivalta – ja yleisesti väkivaltainen lapsuus tai lasten kaltoinkohtelu – on vakiinnuttanut paikkansa ongelmana, jonka ennaltaehkäisyä ja ratkaisemista pidetään tärkeänä. Ehkäisevä lähestymistapa sekä moniammatillinen ja -organisatorinen työorientaatio ovat vahvasti esillä useissa palvelujärjestelmän linjauksissa ja ohjeistuksissa (Paavilainen 2015; Korpilahti ym. 2019; Julin 2021). Vaikka lastensuojelulla on roolinsa väkivallatonta lapsuutta vahvistavassa

palvelujärjestelmässä, lastensuojelun sanasto ja yleinen tiedontuotanto korostavat edelleen toimenpiteitä ja asiakkuusasemia. Tämä näkyy muun muassa valtakunnallisen lastensuojelutilaston keskeisissä tietoluokissa, jotka kuvaavat lastensuojelulain mukaisia tehtyjä toimenpiteitä, kuten lastensuojeluilmoitukset, asiakassuunnitelmat, avohuollon tukitoimet ja huostaanotot. Toimenpiteiden selkeys ohjaa kutsumaan toimenpiteiden kohteina olevia tavalla, jossa toimenpide on keskeinen: ”huostaanotettu lapsi” on yksi esimerkki tästä. Se, onko huostaanottoon vaikuttanut väkivalta tai kokeeko lapsi huostaanotettuna väkivaltaa, jää tämänkaltaisen käsitteellistämisen ulkopuolelle.

Toimenpidepohjaisen käsitteellistämisen tuloksena on syntynyt kategoria kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset. Se eroaa edellä kuvatuista toimenpiteistä siinä, ettei lainsäädännössä määritellä toimenpidettä ”kodin ulkopuolelle sijoittaminen”. Kategoria on ensisijaisesti hallinnollinen ja tehty hallinnon ja sen tiedontuotannon tarpeita varten (Alastalo & Pösö 2014). Kategoria sisältyy muun muassa lasten hyvinvoinnin kansallisiin indikaattoreihin, ja sitä käytetään monissa paikallisissa ja alueellisissa lapsuuden ja palveluiden tilaa koskevissa selvityksissä. Se kokoa erilaisten lastensuojelulain mukaisten toimenpiteiden kohteena olevia lapsia saman käsitteellistytksen piiriin: avohuollon tukitoimena sijoitetut (§ 37 lastensuojelulaissa), kiireellisesti sijoitetut (§ 38 lastensuojelulaissa) ja huostaanotetut (§ 40 lastensuojelulaissa) lapset. Jos kategorian käyttöala ulotetaan koskemaan yli 18-vuotiaita, siihen kuuluvat myös jälkihuollon tukitoimina sijoitetut (§ 75 lastensuojelulaissa) (ks. Terveystieteiden tutkimuskeskus 2021, 26). Toimenpiteiden ehdot, oikeudelliset vaikutukset sekä vaikutukset sijoitettujen lasten ja heidän vanhempiansa ja muiden läheisten suhteisiin ja oikeuksiin eroavat kuitenkin merkittävästi eri sijoituspäätösten välillä. Esimerkiksi kiireellinen sijoit-

tus ja huostaanotto merkitsevät vahvempaa yksilöiden perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamista kuin avohuollon tukitoimena sijoittaminen (Huhtanen 2020). Siksi on syytä olettaa, että viranomaispäätösten taustalla on eroja siinä, miten lapsen kehitys ja hyvinvointi ovat vaarantuneet. Lisäksi sijoituksen aikainen mahdollisuus tehdä rajoitustoimenpiteitä erottelee kii-reellisen sijoituksen ja huostaanoton avohuollon tukitoimena tehdystä sijoituksesta, mikä entisestään korostaa eri sijoitus-päätösten ja -toimenpiteiden eroja. Näistä eroista huolimatta esimerkiksi sijaishuollon kustannuksia joko tarkastellaan kokonaisuutena (kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset) tai erotellaan sijoitusmuodon (perhehoito, laitoshoido tai ammatillinen perhehoito) eikä sijoitusperusteen pohjalta (ks. esim. Lastensuojelun Kuusikko-työryhmä 2021).

Edellä kuvaamani hallinnollinen kodin ulkopuolelle sijoitet- tujen lasten kategoria, joka nojautuu lastensuojelulain mukaisiin toimenpiteisiin, vaikuttaa selkeältä. Selkeyden vaikutel- maa lisää se, että kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset eivät ”asu kotonaan”. Toimenpidepohjaisuuden lisäksi kodin ulkopuolelle sijoitet- tujen lasten kategoria on paikkaperustainen.

Selkeydestä (epä)tarkemmin

Lastensuojelun kustannusvaikutuksia ja niiden seurannan tär- keyttä ei tule vähätellä. Jo pelkästään siksi voi olla kiusaus hy- väksyä siinä yhteydessä käytetty kategoria kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset lastensuojelun tarkastelun välineeksi. Näin on- kin tehty, paitsi edellä mainitussa lastensuojelun tilastoinnissa ja hallinnollisessa seurannassa myös tutkimuskäytössä. Ei ole tavatonta, että kodin ulkopuolelle sijoitet- tujen lasten kategoriaa käytetään esimerkiksi sijoitet- tujen lasten ja nuorten myöhem- pien elämänvaiheiden tai lastensuojelun käytäntöjen yleisessä

tarkastelussa (ks. esim. Harrikari 2014; Kääriälä & Hiilamo 2017; Ristikari ym. 2018; Heino 2020; Toikko ym. 2021).

Kansainvälisessä vertailussa kategorian näennäinen selkeys houkuttaa esittämään lastensuojelun toiminnan laajuutta koskevat tiedot kodin ulkopuolelle sijoitettujen lukumäärän pohjalta, vaikka mitkään lastensuojelujärjestelmän toimenpiteitä kuvaavat käsitteet eivät siirry ongelmitta järjestelmästä toiseen eivätkä ole yhteismitallisia. Käsitteenä kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset näyttäisi olevan lupaavalla tavalla abstrakti ja irrallaan valtio- ja järjestelmäkohtaisista nyansseista. ”Kodin ulkopuolella” voidaan kuitenkin olla monin erilaisin lainsäädännöllisin ja hallinnollisin perustein, ja kansainvälisessä vertailussa tuon kirjavuuden tavoittaminen on kaikkea muuta kuin helppoa ja yksinkertaista. Avohuollon tukitoimena tehty sijoitus voi Suomessa tarkoittaa esimerkiksi lapsen ja vanhempien ensikotijaksosaa tai taaperon viettämiä kuukausia vankilassa äitinsä vankilatuomion aikana. Sen sijaan tuonkaltaiset jaksot ”kodin ulkopuolella” eivät välttämättä kuulu lastensuojelun toimintavalikkoon jossakin toisessa maassa (Burns ym. 2017).

Joka tapauksessa kategorian kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset käyttö kansallisissa tai kansainvälisissä käyttöyhte-yksissä tuo toistuvasti näkyviin sen, että kategoriaan kuuluu määrällisesti iso joukko lapsia Suomessa. Näin on etenkin silloin, kun määriä tarkastellaan poikkileikkauksen sijaan vuositasolla. Koska määrät ovat kasvaneet useita vuosia Suomessa, kategoriaan on kohdistunut paljon yhteiskunnallista huomiota ja huolta. Kukapa ei tietäisi, että kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä on kasvanut 1990-luvun loppupuolelta alkaen? Kukapa ei osaisi liittää tuohon kehityskuvaukseen lausetta, jonka mukaan ”suuri osa lapsista voi hyvin, mutta samaan aikaan huonosti voivien lasten määrä kasvaa”? Kukapa ei olisi nähnyt tätä kategoriaa käytettävän kunnallisissa tai

alueellisissa hyvinvointisuunnitelmissa osoittamassa sosiaalisesti ongelmallista kehityssuuntaa? Huonosti voivia lapsia on tapana sanoittaa yhteiskunnallisessa keskustelussa ja hallinnollisessa kielenkäytössä syrjäytyneiksi tai syrjäytymisriskissä oleviksi – jälleen käsitteillä, jotka nojautuvat rajantekoon ”sisällä” ja ”ulkona” olemisesta (Juhila 2002). Samalla kodin ulkopuolelle sijoitettuihin lapsiin liitetään muita ominaisuuksia kuin vain se, että he ovat toimenpiteiden kohteina ja kodin ulkopuolella.

Tässä tullaan yhteen konstruktionistisen sosiaalisten ongelmien tutkimuksen ydinteemoista eli siihen, miten ongelmien kategoriat kietoutuvat niiden ihmisten kategorisointiin, joita ongelmakategoria pyrkii kuvaamaan. Tämä on sosiaalityölle erityisen tärkeä teema. Kategorisaatiolla tarkoitetaan

– nimeämisprosessia, jossa nimeämisen kohde paitsi kuvataan, myös aina samalla luodaan – siitä rakennetaan tietty konstruktio. Kategorisoinnilla on omat seurauksensa: ongelman nimeäminen jollakin tavalla tuo esiin tietyn ratkaisuvaihtoehtojen patteriston ja sulkee pois toisia. (Jokinen ym. 1995, 17.)

Kategorisointi luo sosiaalityölle moraalista ja juridista oikeutusta toimia sekä odotuksia sosiaalityöntekijän kategoriaan liittyvästä asiantuntemuksesta. Lisäksi se määrittelee eri instituutionaalisten ja ammatillisten toimijoiden välistä työnjakoa. (Jokinen ym. 1995, 18–19; ks. myös Jokinen ym. 2012.) Ongelma- ja toimenpidekategoriat toimivat myös sosiaalityön yhteiskunnallisen seurannan ja arvottamisen välineinä vallitsevan toimintaympäristön ja ajankohdan odotusten mukaisesti (Juhila 2006). Kun näitä kategorioita käytetään kuvaamaan toimenpiteiden kohteina olevia sosiaalityön asiakkaita, kyse on ihmisten samanlaistamisesta tai yhteismitallistamisesta.

Toimenpiteet, kuten huostaanotto ja avohuollon sijoitus, toimivat kategorisoinnin pohjana tehokkaasti, koska niiden avulla on mahdollista laskea toimenpiteen kohteina olevia. Määrälliseksi muutettua tietoa pidetään usein tarkempana ja käyttökelpoisempänä yhteiskunnallisessa keskustelussa ja palveluiden suunnittelussa kuin laadullista tietoa. Siksi numeroilla ja tilastotiedolla on erityistä yhteiskunnallista ja kulttuurista valtaa määritellä sosiaalisia ongelmia (Best 2012). Samalla tapahtuu kuitenkin useiden laadullisten ominaisuuksien valikointia, poisvalikointia ja häivyttämistä määrällistämisen ehdoilla (Espeland & Stevens 1998; Alastalo & Pösö 2014). Samanlaistaminen yksinkertaistaa sosiaalisen maailman ilmiöitä tekemällä niistä yhteismitallisia tiettyjen jaettujen ominaisuuksien perusteella. Tällöin syntyy uusia kategorioita, jotka uutta informaatiota tuottaessaan (kuten luokan ”kodin ulkopuolelle sijoitetut”) sivuuttavat ja menettävät muuta informaatiota (kuten niiden toimenpiteiden erot, joista näistä yhdistetty kategoria koostuu, ja tekijät, jotka saivat aikaan eri toimenpiteisiin ryhtymisen). Mitä itsestään selvemäksi tämä uusi, numeraalisen toimenpidetiedon varassa tuotettu käsiteluokka vakiintuu, sitä vähemmän ja satunnaisemmin sivuutetut tekijät ovat esillä keskusteluissa ja toiminnassa.

Toimenpiteiden samanlaistamisesta yksilöiden samanlaistamiseen

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten kategoriassa lapset samanlaistetaan ja yhteismitallistetaan yhden jaetun ominaisuuden eli kodin ulkopuolella olemisen pohjalta. Tämä tekee kategorian käytöstä sujuvaa, mutta käyttökelpoisuuden ehtona ja kääntöpuolena on se, että niin lapsia kuin heidän tilanteitaan ja olosuhteitaan koskeva muu tieto jätetään sivuun. Lastensuojelua

koskeva tietointressi on useissa yhteyksissä todettu suppeaksi ja vaihtelevien yhteiskunnallispoliittisten intressien ja resurssien ohjaamaksi (Heino 2017). Siksi ei ole yllättävää, että edellä kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten kategoriaa käytetään paljon. Joissakin yhteyksissä kuten valtakunnallisessa lastensuojelutilastossa käytetään esimerkiksi lasten ja nuorten ikäryhmäluokittelua, joka sekkin on yksilöiden ja heidän tilanteidensa moninaisuutta häivyttävää. Samaan alle kaksivuotiaiden ikäluokkaan kuuluva lapsi voi olla ”kodin ulkopuolella” vankilassa äidin vankeiluomion ajan tai perhekuntoutuksessa ensikodissa vanhempiensa kanssa. Hän voi olla myös esimerkiksi perhehoidossa oleva lapsi, johon vanhemmat eivät pidä lainkaan yhteyttä, eivätkä edes viranomaiset tiedä vanhempien olinpaikkaa. Kahdessa ensimmäisessä tapauksessa lapsi ehkä palaa muutamien viikkojen tai kuukausien jälkeen vanhempiensa kanssa ”kotiin”, kun taas kolmannessa tapauksessa lapsi ehkä viettää koko lapsuutensa perhehoidossa ”kodin ulkopuolella”.

Vastaavasti 15-vuotiaiden ikäluokassa voi olla lapsia, jotka ovat kolmannen esimerkin mukaisesti olleet ”kodin ulkopuolella” koko lapsuutensa, ja toisaalta lapsia, joiden yllättäen alkanut päihdekäyttö on vienyt heidät sellaiseen kierteseen, että heidät on sijoitettu ”kodin ulkopuolelle” päihdehoitopainotteiseen laitokseen vanhempien ja nuorten omasta toiveesta tai jonkun osapuolen tai kaikkien vastustaessa. Tämänkaltaisten esimerkkien luetteloa voisi jatkaa lähes rajattomasti, koska lasten ja heidän tilanteidensa sekä perhe- ja olosuhteidensa kirjo on suuri. Lisäksi ollessaan ”kodin ulkopuolella” jotkut lapset elävät lapsuutta, joka tukee ja vahvistaa heitä, mutta yhtä lailla jotkut kokevat vastoinkäymisiä, joita nimenomaan sijoitus on aiheuttanut.

”Näe minut” on viesti, jota lastensuojelun kokemusasiantuntija- ja kehittäjänuoret ovat välittäneet viime vuodet omana

toiveenaan ja ohjeenaan lastensuojelun ammattilaisille. Tämä henkilökohtainen, mutta samaan aikaan poliittinen viesti on saanut erilaisia muotoiluja (ks. esim. Inkinen 2018). Sama perusviesti toistuu eri yhteyksissä: yksilön tunnistamista peräänkuulutetaan ennalta annettujen kategorioiden tunnistamisen sijasta. Toisin sanoen ei ole olemassa yhtä ja samaa kokemusta kodin ulkopuolelle sijoitettuna olemisesta eikä vain yhtä sijoitettuna olevan lapsen tai nuoren identiteettiä.

Edellä kuvatun hallinnollisen ja määrällistävän kategorian ja siihen liittyvän stigman vastustaminen ei koske pelkästään lastensuojelussa varttuneita lapsia ja nuoria, vaan vastapuhetta esiintyy myös aikuisten institutionaalisissa suhteissa palvelujärjestelmän eri osissa (ks. esim. Jokinen ym. 2004; Juhila 2004). Lastensuojelun kokemusasiantuntijoiden peräänkuuluttama yksilön näkeminen irrallaan toimenpide- tai asiakkuusasemaluokitteluista on kuitenkin erityisen merkittävää siksi, että se on kohdistettu ammatillisiin kohtaamisiin: sosiaalityöntekijöiltä ja muilta sijoitettujen lasten ja nuorten parissa työskenteleviltä odotetaan yksilöllisyyden huomioon ottavaa toimintaa ja vuorovaikutustapaa. Tämä puolestaan edellyttää osapuolten molemminpuolista tutustumista, paneutumista ja orientoitumista lapsen ja nuoren yksilöllisiä toiveita, tarpeita ja oikeuksia tunnistavaan vuorovaikutukseen. Yksilöllisyyttä alleviivaavaa sosiaalityötä ja osallisuuden vahvistamista on peräänkuulutettu paitsi kokemusasiantuntijatoiminnassa (Paasivirta 2020; Westlund & Liukkonen 2020) myös alan tutkimuskeskustelussa (ks. esim. Bijleveld ym. 2015). Tällöin katse on lasten ja ammattilaisten välisissä suhteissa.

Tästä syntyy jännitteinen kenttä: yhtäältä yleisessä ja laajassa yhteiskunnallisessa käytössä on hallinnollinen ja tilastollinen kategoria, joka toimii samanlaistamisen ja yhteismitallistamisen logiikalla, mutta toisaalla korostetaan yksilöiden välisiä

eroja ja niiden huomioon ottamisen välttämättömyyttä sosiaalityössä. Jälkimmäinen, kriittinen vetoamus kohdistuu ennen kaikkea ammattilaisiin. Jännite on kiinnostava siitä näkökulmasta, että vakiintuneiden ja ”selkeiden” sosiaalisten ongelmien on esitetty siirtävän katsetta pois ongelmien yhteiskunnallisista ja institutionaalisista tekijöistä yksilöiden välisiin suhteisiin (Gubrium 2016). Siksi ei liene tavattoman yllättävää, että lastensuojelua pyritään tällä hetkellä muuttamaan korostamalla työntekijöiden tapoja toimia asiakassuhteissa suhdeperustaisesti ja systeemisesti (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021).

Kodin sisällä ja ulkopuolella

Sosiaalityö toteutuu monissa erilaisissa kohtaamispaikoissa. Kohteista sosiaalityön kohtaamispaikkoina voi puhua esimerkiksi kotiin vietävän työn käsitteistöllä (Juhila 2018). Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten kategoria käyttää sanoituksessa myös kodin ja välillisesti kohtaamisen tematiikkaa: kohtaaminen on ”sijoittamista”, ja koti on se, josta sijoitetaan pois tilaan, joka ei määriyty kodiksi ja on suomalaisen lastensuojelusanaston mukaan niin sanottu sijaiskoti. Koska kotiin liitetään usein myönteisiä mielikuvia, sen ulkopuolelle sijoittaminen kuulostaa menetykseltä. Siten kodin ulkopuolella oleminen latautuu kielteisesti: jos ollaan kodin ulkopuolella, ollaan kodittomia. Ei välttämättä olla asunnottomia, mutta ollaan kodittomia (ks. Granfelt 1998; Ranta & Juhila 2020). Kodista puhutaan yksikössä ikään kuin niitä lähtökohtaisesti olisi lapsuudessa vain yksi (ks. monen kodin lapsista esim. Forsberg & Ritala-Koskinen 2018). Sanoitustapa on tehokas, koska sosiaalisen ongelmien määrittelyyn on laajasti liitetty ilmiön epätoivottavuus (Spector & Kitsuse 1987).

Koska kodittomana olo on epätoivottavaa, kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten kategoria itsessään virittää mielikuvaa

siitä, että kyseinen tilanne on epätoivottava ja sitä kuvaavat lukumäärät ovat hyviä silloin, kun ne ovat pieniä tai kategoriaan kuuluvia ei ole lainkaan. Ei kuitenkaan ole itsestään selvää, että pieni kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten lukumäärä on välttämättä parempi kuin suuri lukumäärä. Syvällisen arvioinnin tulisi perustua siihen, millaista lapsuus on ”kodissa” tai ”sen ulkopuolella”. Jos lapsuus kodissa on väkivallan tai laiminlyönnin värittämää tai altistaa itsetuhoiselle toiminnalle, kodin sisäpuolella varttuminen ei vastaa yleistä käsitystä hyvästä lapsuudesta eikä myöskään tutkimuksen valtavirran ymmärrystä hyvän lapsuuden edellytyksistä (ks. esim. Lancet Commissions 2020). Kodin ulkopuolelle sijoittamista ei voine tuollaisessa tilanteessa pitää epätoivottavana – edellyttäen, että sijaiskoti täyttää hyvän lapsuuden edellytykset kotia paremmin. Normatiivinen määrrien tarkastelu toimii heikosti myös yksin tulevien, alaikäisten turvapaikanhakijoiden kohdalla, koska he eivät Suomessa kuulu kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten kategoriaan. Syynä on se, etteivät he lähtökohtaisesti kuulu lastensuojelulain mukaiseen toimintaan. Voisi kuitenkin ajatella, että he todella ovat kotinsa ulkopuolella (Skivenes ym. 2015). Jos lastensuojelulaki olisi keskeinen kehys toimia alaikäisten turvapaikanhakijoiden parissa, kategoriaan kuuluvien lukumäärä kasvaisi jossakin määrin. Olisiko tuo kasvu huolestuttavaa?

Kategorian kuuluvien henkilö- ja toimenpidemäärien normittaminen hyviksi tai huonoiksi sivuuttaa moninaisuuden, joka liittyy koteihin ja lapsuuksiin. Mitä yksityiskohtaisemmin lastensuojelua tarkastellaan, sitä tärkeämpää on pyrkiä karttamaan kaikenlaisia yksinkertaistuksia ja yleistyksiä (Eronen 2012; Laakso 2016; Helavirta 2016; Bakketeig & Backe-Hansen 2018; Heino 2020). Arvottaminen mustavalkoisesti on mahdotonta, eikä kodin sisä- ja ulkopuolella olemisen raja ole niin selkeä kuin käytössä oleva kategoria antaa ymmärtää. Lisäksi

konstruktivistisen sosiaalisten ongelmien tutkimusperinteen suunnasta katsottaessa on perusteltua huomauttaa staattisuudesta, jolla kodin ulkopuolelle sijoitettujen kategoria kuvaa lapset ja nuoret. Riippumatta siitä, millaisia muutoksia ”kodin ulkopuolella” on tapahtunut lapsen elämässä tai miten lapsen toiminta, suhteet tai asema vaihtelevat eri tilanteissa ja erilaisissa lapsuuden ympäristöissä, kategoria lähestyy lapsia muuttumattomina. Konstruktivistinen tutkimusperinne muistuttaa sen sijaan identiteettien ja toiminnan tilanteittaisista vaihteluista (Gubrium & Holstein 2001; Juhila 2006; 2018) ja painottaa, ettei ”kodin ulkopuolelle sijoitettu lapsi” ole aina samanlainen.

Konstruktivistinen tutkimusperinne kehottaa ottamaan huomioon myös sen, mitä identiteettejä kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten kategoria sulkee pois. Kodin ulkopuolelle sijoittaminen tuo näkyviin sijoitetun lapsen ja ehkä sijoittajan mutta jättää sivuun esimerkiksi ne, jotka toimivat sijaisvanhempina ja -sisaruksina tai ohjaajina kodin ulkopuolisessa sijaiskodissa (tai julkisessa kodissa, ks. käsitteestä Enroos 2016), ja myös ne, jotka jäävät ”kodin sisäpuolelle”. Sinne jäävät lapsen vanhemmat ja mahdollinen muu perhe. Lähes poikkeuksetta kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla on ainakin yksi vanhempi, sillä se, että lastensuojelu toimisi pääasiassa orpojen lasten parissa, ei kuvaa tämänhetkistä lastensuojelua. Tällä tavalla vahvistuu kategorian ikäkohderyhmä ja instituutioluonne: kyse on lapsista ja lastensuojelusta. Aikuiset asemoituvat lastensuojelun menetelmiin ja käytäntöihin, kuten perhetyöhön tai -kuntoutukseen, vanhempina, mutta aikuissosiaalityön kentällä kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten kategoriaa ei juuri näy. Kuinka usein vaikeissa elämäntilanteissa elävien aikuisten elämää kuvataan yhteiskunnallisessa keskustelussa tai hallinnollisissa ohjelmissa siltä kannalta, kuinka moni heidän lapsistaan on kodin ulkopuolella? Toisinkin voisi olla.

Lopuksi: selkeyden jatkuva kyseenalaistaminen

Sosiaalisten ongelmien määrittelyprosessien erittelyn tulee olla edelleenkin konstruktionistisen sosiaalisten ongelmien tutkimusperinteen ydintä, totesi Malcolm Spector tarkastellessaan tutkimusperinteen 40-vuotista kehityskaarta vuonna 2019. Kannanotto on merkittävä, koska Spector ja hänen kirjoittajakumppaniaan John Kitsusea pidetään tutkimustradition alkuperäisinä luojoina (Marvasti & Trevino 2020). Lähes puolen vuosisadan ajanjaksolla tehty tutkimus ei ole siis tehnyt tarpeettomaksi käsitteellisten määrittelyprosessien tutkimista. Spector kirjoittaa yhdysvaltalaisena sosiologina, mutta näkemys koskee mielestäni myös suomalaista sosiaalityötä. Edelleen on välttämätöntä eritellä sitä, miten sosiaaliset ongelmat määritellään ja miten ne vakiinnuttavat asemansa. Konstruktionistinen määrittelyprosessien erittely ei tarkoita ongelmien eletyn koskettavuuden sivuuttamista vaan enemmänkin sen näkyväksi tekemistä, miten ja millaisilla seuraamuksilla ja käytännöllä vakiintuminen tapahtuu tai jää tapahtumatta (ks. esim. Nikupeteri 2016; Juhila ym. 2017). Sosiaalityölle erityisenä haasteena on tunnistaa määrittelyprosessit silloinkin, kun on kyse selkeiltä näyttävistä sosiaalisten ongelmien kuvauksista. Hallinnollisten määrittelyiden ja yksilöllisten kokemusten välille jää sellaisia määrittely- ja tulkintatyön mekanismeja, joiden tunnistaminen, sanoittaminen ja tutkimuksen kohteeksi ottaminen on välttämätöntä silläkin uhalla, että selkeys vaarantuu.

Olen kuvannut tässä luvussa esimerkkinä yhtä suomalaisessa sosiaalityössä ja yhteiskuntapolitiikassa laajasti käytössä olevaa kategoriaa – kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset – joka yhdistää erilaisia toimenpidepäätöksiä samaan käsitteeseen ja käsittelee sekä päätöksistä seuraavia toimenpiteitä että niiden kohteena olevia lapsia yhteismitallisina. Kategorian pohjalta tuotetaan tietoa toimenpiteiden kohteena olevien lasten lu-

kumääristä ja määrien muutoksista yhtä lailla kuin toimenpiteistä aiheutuvista julkisista kustannuksista. Kategoria toimii yhteismitallistamalla toimenpiteitä ja lapsia, mihin liittyy erinäisiä ongelmia. Kategoria ylläpitää myös erottelevia, sillä se erottelee muun muassa lapset aikuisista, lasten parissa tehtävän työn aikuisten parissa tehtävästä työstä ja kodissa olemisen kodittomuudesta. Vaikuttaa siltä, että hallinnolliseen käyttöön syntynyt kategoria on saanut aseman sosiaalisena ongelmana, joka näyttää luonnolliselta ja neutraalilta ja jolla on oikeutettu paikka yhteiskunnallisessa käytössä. Sosiaalityön ammatillisessa ja tieteellisessä ymmärryksessä tämänkaltaisen sosiaalisen ongelman tulkinta on varsin suppea. Lisäksi hallinnollisista toimenpiteistä sisältönsä ammentava, selkeältä vaikuttava kategoria on antanut tilaa – tai ehkä jopa luonut tarvetta – yksilöiden kokemuksia ja suhteita korostaville näkemyksille.

Selkeiden sosiaalisten ongelmien kategorioiden rakentumisen ja vaikutusmekanismien erittely on välttämätöntä. Siksi ehkä juuri sosiaalityössä on tarpeellista pitää yllä sekä konstruktionistista, positivistista että postpositivistista tulkintaperinnettä sosiaalisista ongelmista. Objektiviiselta näyttävä, määrittelijästä ja tilanteesta riippumaton sosiaalinen ongelma voi valottua uudella tavalla, jos sitä eritellään sen rakentumisen pohjalta. Yhtä lailla konstruktionistista perinnettä hyödyttää sen hyväksyminen, että toimiakseen ihmiset ja järjestelmät tarvitsevat jaettuina, suhteellisen staattisia käsityksiä ongelmista ja siksi ongelman tulkinnan vakiintuminen selkeäksi on välttämätöntä. Tällaisen tarkastelun vaatimus on entistä tärkeämpää tässä yhteiskunnallisessa ajassa, jossa monialaisuutta korostavia työkäytäntöjä ja erilaisista ammatillisista, lainsäädännöllisistä ja yhteiskuntapoliittisista taustasitoumuksista lähtevien organisoitirakenteiden integrointia pyritään vahvistamaan (Juhila ym. 2021). Kysymys siitä, mikä on ongelma, jonka ratkaisemi-

seen eri ammattilaiset ja asiakkaat ryhtyvät, ei ole merkitykseltön, vaan se läpäisee niin institutionaalisen vuorovaikutuksen kuin tehtävien organisoinnin, ratkaisuvaihtoehdot ja toimintaa koskevan hallinnollisen tiedon. Selkeitä ongelmatulkintoja varmasti tarvitaan, mutta millä ja kenen ehdoilla?

Kompromissit ovat tarpeen, kun yritetään vastata selkeiden ongelmatulkintojen tarpeeseen erilaisia sosiaalisten ongelmien tulkintaperinteitä yhdistämällä. Yksi mahdollisuus vähentää esimerkiksi kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten kategorian pulmia olisi vakiinnuttaa palvelujärjestelmän ja tutkimuksen käyttöön toinen toimenpidepohjainen kategoria: yhden vuoden aikana huostaanotetut lapset (tai vastaavasti vuoden aikana kiireellisesti sijoitetut tai avohuollon tukitoimina sijoitetut lapset). Kategorian pohjana olisi silloin hallinnollisen, monien vuosien aikana tehtyjen, luonteeltaan ja ehdoiltaan erilaisten toimenpiteiden yhteenniputtamisen sijasta lastensuojelulaki, joka määrittää toimenpiteen (Alastalo & Pösö 2014). Lainsäädännön sijoitukselle asettamia ehtoja on todennäköisesti tulkittu niin, että vuoden aikana huostaanotettuja lapsia yhdistää se, että heidän hyvinvointinsa on nähty vakavasti vaarantuneen. Samalla tavalla lain sijoitusperusteiden pohjalta voidaan järjeillä sitä, mikä on suurin piirtein yhteistä vuoden aikana kiireellisesti sijoitetuille ja avohuollon tukitoimina sijoitetuille lapsille.

Rinnalle tarvitaan kuitenkin myös kategorioita, jotka tunnistavat esimerkiksi huostassa olevat lapset, koska huostassa oleminen on niin lainsäädännöllisesti, elettyinä kokemuksena kuin sosiaalityön käytännön aiheenakin eri asia kuin huostaan ottaminen. Tämäkään kompromissiesitys ei oikeuta puhumaan huostaanotetuista lapsista yhtenäisenä ryhmänä, koska kyse on ensisijaisesti viranomaisten tekemistä vakavan vaarantumisen tulkinnoista. Sosiaalisen ongelman määrittelyn ja vakiinnutta-

misen kannalta viranomaistulkinnan keskeisyyden tunnistaminen olisi jo joka tapauksessa merkittävä selkiinnytyks.

Kirjallisuus

- Alastalo, Marja & Tarja Pösö (2014) Number of children placed outside the home as an indicator: Social and moral implications of commensuration. *Social policy & administration* 48:7, 721–738.
- Bakketeig, Elisiv & Elisabeth Backe-Hansen (2018) Agency and flexible support in transition from care: Learning from the experiences of a Norwegian sample of care leavers doing well. *Nordic social work research* 8:1, 1–13.
- Best, Joel (toim.) (1989) *Images of issues: Typifying contemporary social problems*. New York: Aldine de Gruyter.
- Best, Joel (1990) *Threatened children: Rhetoric and concern about child-victims*. Chicago: Chicago University Press.
- Best, Joel (2012) *Damned lies and statistics untangling numbers from the media, politicians and activists*. Berkeley: University of California Press.
- Biesel, Kay & Judith Mason & Nigel Parton & Tarja Pösö (2020) Errors and mistakes in child protection: An introduction. Teoksessa Kay Biesel, Judith Mason, Nigel Parton & Tarja Pösö (toim.) *Errors and mistakes in child protection: International discourses, approaches and strategies*. Bristol: Policy Press, 1–16.
- Bijleveld, Ganna & Christine Dedding & Joske Bunders-Aelen (2015) Children's and young people's participation within child welfare and child protection services: A state-of-the-art review. *Child and family social work* 20:2, 129–138.
- Burns, Kenneth & Tarja Pösö & Marit Skivenes (toim.) (2017) *Child welfare removals by the state: A cross-country analysis of decision-making systems*. New York: Oxford University Press.
- Enroos, Rosi (2016) Lapsen tulo julkiseen kotiin: Huostassaolon ensi vaiheet sijaishuoltopaikkojen toimijoiden näkökulmasta. Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Pösö & Tarja Heino (toim.) *Huostaanotto: Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 224–260.
- Eronen, Tuija (2012) *Lastenkoti osana elämäntarinaa: Narratiivinen tutkimus lastenkodissa asuneiden kertomuksista*. Acta Universitatis Tamperensis 1713. Tampere: Tampere University Press.
- Espeland, Wendy & Mitchell Stevens (1998) Commensuration as a social process. *Annual review of sociology* 24, 313–343.
- Forsberg, Hannele & Aino Ritala-Koskinen (toim.) (2018) *Monen kodin lapset: Lasten monipaikkainen asuminen ja sosiaalityö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Gilbert, Neil & Nigel Parton & Marit Skivenes (toim.) (2011) *Child protection systems. International trends and orientations*. New York: Oxford University Press.
- Granfelt, Riitta (1998) *Kertomuksia naisten kodittomuudesta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Gubrium, Jaber F. (2016) From the iron cage to everyday life. Teoksessa Jaber F. Gubrium, Tone Alm Andreassen & Per Koren Solvang (toim.) *Reimagining the human service relationship*. New York: Columbia University Press, 3–32.
- Gubrium, Jaber F. & James A. Holstein (toim.) (2001) *Institutional selves: Troubled identities in a postmodern world*. New York: Oxford University Press.

- Gusfield, Joseph (1989) Constructing the ownership of social problems: Fun and profit in the welfare state. *Social problems* 36:5, 431–441.
- Harrikari, Timo (2014) Social disorganization and the profile of child welfare: Explaining child welfare activity by the community-level factors. *Child abuse & neglect* 38:10, 1671–1682.
- Heino, Tarja (2017) Kamppailu lastensuojelututkimuksen paikasta ja puitteista. Teoksessa Rosi Enroos, Mikko Mäntysaari & Satu Ranta-Tyrkkö (toim.) *Mielekäs tutkimus: Näkökulmia sosiaalityön tutkimuksen missioihin*. Tampere: Tampere University Press, 193–226.
- Heino, Tarja (toim.) (2020) *Mikä auttaa? Tutkimuserustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa*. Raportti 12. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Helavirta, Susanna (2016) Lapsen asioista vastaaminen huostaanoton jälkeen sosiaalityöntekijöiden kuvaamana. Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Pösö & Tarja Heino (toim.) *Huostaanotto: Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 188–223.
- Holstein, James A. & Gale Miller (1993) Social constructionism and social problems work. Teoksessa James A. Holstein & Gale Miller (toim.) *Reconsidering social constructionism: Debates in social problems theory*. New York: Aldine de Gruyter, 151–172.
- Huhtanen, Raija (2020) Suostumus huostaanottoon. *Lakimies* 3–4, 300–323.
- Inkinen, Helena (2018) Epilogi: Lasten ja nuorten kuuleminen heidän näkökulmastaan. Teoksessa Sauli Hyvärinen & Tarja Pösö (toim.) *Lasten haastattelu lastensuojelussa*. Jyväskylä: PS-kustannus, 181–184.
- Jokinen, Arja & Laura Huttunen & Anna Kulmala (toim.) (2004) *Puhua vastaan ja vaieta: Neuvottelu kulttuurista marginaaleista*. Helsinki: Gaudeamus.
- Jokinen, Arja & Kirsi Juhila & Tarja Pösö (toim.) (1995) *Sosiaalityö, asiakuus ja sosiaaliset ongelmat: Konstruktionistinen näkökulma*. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto.
- Jokinen, Arja & Kirsi Juhila & Eero Suoninen (2012) *Kategoriat, kulttuuri ja moraali: Johdatus kategorianalyysiin*. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi (2002) Sosiaalityö marginaalissa. Teoksessa Kirsi Juhila, Hannele Forsberg & Irene Roivainen (toim.) *Marginaalit ja sosiaalityö*. Jyväskylä: Sophi, 11–19.
- Juhila, Kirsi (2003) Creating a 'bad' client: Disalignment of institutional identities in social work interaction. Teoksessa Christopher Hall, Kirsi Juhila, Nigel Parton & Tarja Pösö (toim.) *Constructing clienthood in social work and human services: Interaction, identities and practices*. Lontoo: Jessica Kingsley Publishers, 83–95.
- Juhila, Kirsi (2004) Leimattu identiteetti ja vastapuhe. Teoksessa Arja Jokinen, Laura Huttunen & Anna Kulmala (toim.) (2004) *Puhua vastaan ja vaieta: Neuvottelu kulttuurista marginaaleista*. Helsinki: Gaudeamus, 20–32.
- Juhila, Kirsi (2006) *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina: Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat*. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi (2008) Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön yhteiskunnallinen paikka. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila (toim.) *Sosiaalityö aikuisten parissa*. Tampere: Vastapaino, 48–81.
- Juhila, Kirsi (2018) *Aika, paikka ja sosiaalityö*. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi & Tanja Dall & Christopher Hall & Juliet Koprowska (toim.) (2021) *Interprofessional collaboration and service user participation: Analysing meetings in social welfare*. Bristol: Policy Press.

- Juhila, Kirsi & Suvi Raitakari & Christopher Hall (toim.) (2017) *Responsibilisation at the margins of welfare services*. Lontoo: Routledge.
- Julin, Essi (2021) *Lapsiin kohdistuva väkivaltarikostutkinta: Vanhempien näkökulma*. Tampereen yliopiston väitöskirjat 451. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Korpiälähti, Ulla & Hanna Kettunen & Erika Nuotio & Satu Jokela & Vuokko Maria Nummi & Pirjo Lillsunde (toim.) (2019) *Väkivallaton lapsuus: Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025*. Julkaisuja 27. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Kääriälä, Antti & Heikki Hiilamo (2017) Children in out-of-home care as young adults: A systematic review of outcomes in the Nordic countries. *Children and youth services review*, 79:107–114.
- Laakso, Riitta (2016) Huostaanotto ja muutokset lasten elämässä. Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) *Huostaanotto: Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 157–187.
- The Lancet Commissions (2020) A future for the world's children? A WHO-UNICEF-Lancet Commission. *Lancet* 395, 605–658.
- Lastensuojelulaki 417/2007.
- Lastensuojelun Kuusikko-työryhmä (2021) Suomen kuuden suurimman kaupungin lastensuojelun palvelut ja kustannukset vuonna 2020. https://www.hel.fi/helz/tietokeskus/julkaisut/pdf/21_06_02_Kuusikko_Lastensuojelu_2020.pdf (viitattu 21.9.2021).
- Loseke, Donileen & Joel Best (toim.) (2003) *Social problems: Constructionist readings*. New York: Aldine de Gruyter.
- Marvasti, Amir & A. Javier Treviño (2020) Introduction. Teoksessa Amir Marvasti & A. Javier Treviño (toim.) *Researching social problems*. Oxon: Routledge, 1–29.
- Miller, Gale (1993) New challenges to social constructionism: Alternative perspectives on social problems theory. Teoksessa James A. Holstein & Gale Miller (toim.) *Reconsidering social constructionism: Debates in social problems theory*. New York: Aldine de Gruyter, 253–278.
- Nikupeteri, Anna (2016) *Vainottuna: Eron jälkeisen vainon tunnistaminen ja uhrien kohtaaminen*. Acta Universitatis Lapponiensis 336. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Paasivirta, Annukka (2020) Omia oikeuksia ja osallisuutta hakemassa: Lastensuojelua kokeneiden nuorten näkökulma Nuorten päivistä vuosilta 2011–2019. Teoksessa Tarja Heino (toim.) *Mikä auttaa? Tutkimuserustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa*. Raportti 12. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 207–219.
- Paavilainen, Eija (2015) *Lasten kaltoinkohtelun tunnistamisen tehokkaat menetelmät sosiaali- ja terveydenhuollossa. Hoitosuositus*. Hoitotyön tutkimussäätiö. <https://www.hotus.fi/wp-content/uploads/2019/03/kaltoinkohtelu-hs.pdf> (viitattu 20.9.2021).
- Parton, Nigel (1985) *The Politics of child abuse*. Lontoo: Macmillan.
- Pösö, Tarja (2015) A critical review of the status of research in child abuse and neglect from a Finnish context. Teoksessa Janice McGhee & Lorraine Waterhouse (toim.) *Challenging child protection*. Lontoo: Jessica Kingsley, 89–99.
- Ranta, Johanna & Kirsi Juhila (2020) Constructing a sense of home in floating support for people using drugs. *Qualitative social work* 19:4, 685–700.
- Ristikari, Tiina & Markus Keski-Säntti & Elina Sutela & Pasi Haapakorva & Tomi Kilakoski & Elina Pekkarinen & Antti Kääriälä & Mikko Aaltonen & Tiina Huotari & Marko Merikukka & Jarmo Salo & Aapo Juutinen & Anna Pesonen-Smith & Mika Gissler (2018) *Suomi lasten kasvuympäristönä: Kahdeksantoista*

- vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä*. Raportti 8. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Skivenes, Marit & Ravinder Barn & Katrin Kriz & Tarja Pösö (toim.) (2015) *Child welfare systems and migrant children*. New York: Oxford University Press.
- Spector, Malcolm (2019) Constructing Social Problems. Forty Years Later. *The American sociologist* 50, 175–181.
- Spector, Malcolm & John I. Kitsuse (1987) *Constructing social problems*. New York: Aldine de Grueter.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2021) Systeeminen toimintamalli lastensuojelussa. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/systeeminen-toimintamalli-lastensuojelussa> (viitattu 20.9.2021).
- Toikko, Timo & Piia Seppälä & Siiri-Liisi Kraav & Laura Häkkinen (2021) Kuntatason analyysi lastensuojelun avoimuuden yhteydestä lastensuojeluilmoitusten ja sijoitusten väliseen suhteeseen. *Yhteiskuntapolitiikka* 86:1, 75–82.
- Westlund, Onni & Johanna Liukkonen (2020) Näkökulmia nuorten osallisuuteen sijaishuollon laitoshoidossa. Teoksessa Tarja Heino (toim.) *Mikä auttaa? Tutkimusperustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa*. Raportti 12. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 220–235.